הפילהרמונית הישראלית, העונה ה־90

תל אביב: 1 * אינטרמצו * אוקטובר 2026

להב שני, מנצח

קיריל גרשטיין, פסנתרן

פרופ' איתן אור־נוי, מרצה

קונצרט למנויים מס' 1

תל אביב, היכל התרבות ע"ש צ'רלס ברונפמן, אולם הקונצרטים ע"ש לאוי

אינטרמצו | יום ט' | 16.10.26 | ה בחשוון תשפ"ז | 11:00

היצירות בקונצרט

תומס עדס (נ' 1971): קונצ'רטו לפסנתר ולתזמורת

אלגרמנטה

אנדנטה גרוומנטה

אלגרו ג'יוג'וזו

משך היצירה: כ־22 דקות

דברי הסבר

תומס עדס, מלחין, פסנתרן ומנצח בריטי, נחשב לאחד הקולות הבולטים והמשפיעים ביותר במוזיקה הקלאסית העכשווית. הוא עובד באופן קבוע עם התזמורות והסולנים המובילים בעולם, ויצירותיו זכו לשבחים רבים בבתי האופרה ובאולמות הקונצרטים החשובים ביותר. את הקונצ'רטו לפסנתר ולתזמורת כתב ב־2018 בהזמנת התזמורת הסימפונית בוסטון, עבור הפסנתרן קיריל גרשטיין.

המלחין כותב על יצירתו:

הפרק הראשון, אלגרמנטה, נפתח בהצגת הנושא על ידי הפסנתר, ולאחר מכן בתזמורת כולה (טוטי). קטע מעבר דמוי מארש מוביל אל הנושא השני, האקספרסיבי יותר, המנוגן תחילה בפסנתר ולאחר מכן עובר לתזמורת. חלק הפיתוח חוקר את הנושא הראשון, לפני שמיני־קדנצה באוקטבות מובילה אל הרפריזה (מחזר) בפורטיסימו. לאחר מכן מופיעה קדנצת סולו המבוססת על הנושא השני, המנוגנת תחילה בטרמולו (הרעדות) ולאחר מכן על פני אוקטבות רבות, כאשר אל הפסנתר מצטרפת תחילה הקרן ולאחר מכן התזמורת המלאה. הפרק מסתיים בקודה (חטיבת סיום) המבוססת על הנושא הראשון ועל המארש.

הפרק השני, אנדנטה גרוומנטה, מורכב מהקדמה של נגינת אקורדים, וממלודיה, שאליה מצטרפת מלודיה נגדית, וכן מרעיון שני, הכולל מלודיה יורדת פשוטה מעל הרמוניה עולה. המלודיה הראשונה מופיעה שוב, ומובילה אל השיא בפורטיסימו, אשר דועך אל הצגה אחרונה של הנושא המקורי וקודה המבוססת על המלודיה הנגדית.

פרק הסיום, אלגרו ג'יוג'וזו, נפתח בקריאה לקרב בת שלושה אקורדים, שאחריה נושא מתגלגל בפסנתר ובתזמורת, שנקטע על ידי כניסה סוערת של סולו קלרינט המבשר על קנון בורלסקי. מתפתח כאן ויכוח מוזיקלי ער, עם חילוקי דעות תכופים בנוגע לסולם, אשר באים לסיומם עם הקריאה לקרב. לבסוף, הפסנתר פוצח בנושא חדש בסגנון של כדור המקפץ במורד מדרגות, ומפתח אותו לכדי שיא כוראלי. החומר ה"מתגלגל" מפותח גם הוא, והקריאה לקרב נשמעת מכיוונים שונים, דבר המוביל למבוי סתום, להאטה בטמפו, ולחלק איטי חדש (גְרווה) במשקל משולש עם נושא בירידה. חלק זה מוביל אל "מצוק", שממנו הפסנתר נופל יחד עם הנושא המתגלגל המקורי, ולקודה, המעמידה בשורה אחת את כל שאר הנושאים לקראת פתרון מסכם על רקע הקריאה לקרב.

כתב: תומס עדס

ריכרד שטראוס (1864-1949): חיי גיבור, אופ' 40

משך היצירה: כ־50 דקות

דברי הסבר

איזהו הגיבור? על מה הוא מתגבר כדי להיחשב ככזה? על אף טענותיו החוזרות של ריכרד שטראוס כי הוא עצמו איננו הגיבור במרכז היצירה, פרשנים ומבקרים רבים מתקשים להאמין לטענתו. אם אכן שטראוס הוא הגיבור, מהו הכוח הנגדי עליו הוא גובר, וכיצד?

ריכרד שטראוס הלחין את היצירה "חיי גיבור" ב־1898, והקדיש אותה למנצח ווילם מנגלברג ולתזמורת הקונצרטחבאו באמסטרדם. זו הפואמה הסימפונית הגדולה ביותר שכתב, הן באורכה והן בתזמור כביר הממדים שלה. היא הולחנה במקביל לפואמה ״דון קישוט״ ושטראוס ראה בהן יצירות משלימות.

היצירה בנויה משישה חלקים בעלי כותרות סיפוריות המנוגנים ברציפות.

חלק ראשון: הגיבור

חלק זה נפתח בנושא הראשי של היצירה, גרנדיוזי ואצילי, בסולם מי במול מז׳ור אשר שטראוס בחר כמחווה לסימפוניה השלישית של בטהובן, "ארואיקה". הנושא מורכב ממנגינות משתפכות, מלאות קפיצות, הבעתיות, עם הרמוניה רומנטית מאוחרת האופיינית לסגנונו של שטראוס. על אף אופיו ההרואי, בשלב זה הנושא עדיין נמצא על מי מנוחות. החלק הראשון מסתיים באקורד דומיננטי דרמטי, ואחריו הפסקה מוארכת, היחידה ביצירה כולה.

חלק שני: יריביו של הגיבור

כלי הנשיפה מעץ פוצחים בשיר לגלגני, מקניט כמעט, ומתחת להם מצטרפים כלי הנשיפה הנמוכים ממתכת, המשיבים בתנועה במרווחים של קווינטות מקבילות, תנועה שנחשבה "אסורה" בעולם המוזיקה האקדמי של אותה תקופה. הנושא הזה מייצג את מבקרי המוזיקה של התקופה, ובמיוחד את אלה שהרבו לבקר את שטראוס בחומרה, בעיקר לאחר בכורת האופרה הראשונה שלו, "גונטרם", שהייתה כישלונו הפומבי המשמעותי הראשון. שטראוס עוקץ בחזרה את מבקריו כשהוא בוחר לייצג אותם מוזיקלית באופן כה מזלזל. החלק נבנה באמצעות קונפליקט בין נושא היריבים לנושא הגיבור שחוזר בתצורה קודרת ודרמטית יותר, עד לתרועה המזכירה לנו שהגיבור עוד ממשיך במסעו.

חלק שלישי: בת לווייתו של הגיבור

בחלק זה מצטרף כינור סולו ליצירה, המסמל ברומנטיות את פאולינה, אשתו האהובה של שטראוס. בלשון המלחין, פאולינה, כמו מנגינת הכינור, "מורכבת מאוד, מעט פלרטטנית, מעט הפכפכה, לעולם אינה אותה אחת, ומשתנה מרגע לרגע.״ תפקיד הכינור מלא בהוראות ביצוע מפורטות לעומק, מעבר לנהוג בכתיבה סימפונית, באופן המזכיר יותר תפקיד רצ׳יטטיב באופרה. התזמורת כולה משיבה

לכינור בדיאלוג בו מוצג חומר מוזיקלי חדש אשר יחזור בחלקים הבאים. נושא היריבים חוזר להקנטה נוספת, אך טובע מהר תחת כלי הקשת בעלי הנוכחות הרומנטית.

חלק רביעי: הגיבור בעת קרב

חלק זה נפתח בתרועה קודרת בחצוצרות המנגנות מאחורי הקלעים, מבשרות על בוא הקרב. אם החלקים הקודמים נתפסים כאקספוזיציה (תצוגה) של מבנה סונטה, חלק זה מבטא את תחילת הפיתוח: רוב החומרים המוזיקליים כבר הוצגו, וכעת יוצאים למסע של התפתחות ושינוי. תוף סנר, המקושר לעיתים קרובות למצעדים צבאיים, ממלא כאן תפקיד בולט ומגשר בין הרגעים הקודרים והמותחים לבין רגעי ניצחון. מוטיבים מנושא היריבים חוזרים, ועל כן ניתן לחשוב שהם אויבי הגיבור בקרב. אך לדברי המלחין עצמו, הגיבור נאבק הן באויבים חיצוניים והן בספק הפנימי שלו בעצמו, והמכשולים היצירתיים בהם כל יוצר נתקל; המבקרים הם, אולי, רק הביטוי החיצוני למאבק הזה.

חלק חמישי: מפעלי השלום של הגיבור

חלק זה הוא המקור להטלת הספק של רבים כל כך ביחס להצהרתו של שטראוס שהוא עצמו איננו גיבור הסיפור. שטראוס מצטט בחלק זה מעל 30 אזכורים מוזיקליים מיצירות קודמות בקריירה שלו, בהם שמונה אזכורים מהאופרה "גונטרם". רעיון זה, המגיע מיד לאחר הקרב, ממצב את יצירותיו המוזיקליות של המלחין כניצחון האמיתי שלו על המבקרים ועל השדים הפנימיים שלו: יצירותיו הן פירות השלום שאחרי המלחמה.

חלק שישי: פרישת הגיבור מן העולם והשלמתו

הנושאים הקודמים מהיצירה חוזרים בחלק זה בגרסתם השלווה ביותר. הקרן האנגלית פותחת בנגינה שירתית ונוגה, והמוטיבים הקודרים מוצגים הפעם בהרמוניה מז'ורית ורגועה. גם כשנושא המבקרים חוזר בדרמה קודרת, במהרה הוא נענה בשלווה בכינור הסולו ובמוטיב אוהב. משם היצירה ממשיכה בשקט ההדרגתי שלה, ביטוי להבנתו של הגיבור שרק פרישה מהשיח העקר עם המבקרים תהיה ניצחון אמיתי. קרנות היער, שהיוו את הנוכחות ההירואית לאורך היצירה, והכינור בן הלוויה, מסיימים בפתרון מז'ורי עדין של מוטיב הגיבור, לפני אקורד סיום חגיגי בכל התזמורת, בחזרה בסולם הפתיחה.

סיכום חיי הגיבור בחלק השישי נראה היום אירוני מאוד. בשנים שלאחר "חיי גיבור" כתב שטראוס חלק מיצירותיו המצליחות ביותר, ומונה לתפקידי ניצוח בכירים בגרמניה ובאוסטריה. היצירה לא מכילה רגע של קתרזיס מובהק. נדמה שהניצחון שבו שטראוס מאמין אינו מכה ניצחת אחת המחסלת את היריב, אלא הבחירה בעיסוק ביצירה, בעבודות השלום שלו. בחירה לעסוק בעיקר ולזנוח את הטפל, להתרחק מפני כוחות הספק והלעג, הן אלה שבאים מהמבקרים והן אלה שבאים מתוכו עצמו. ועל כן נאמר, "איזהו הגיבור? הכובש את יצרו".

כתב: רום דן הופמן

האומנים המשתתפים

להב שני, מנצח

להב שני הוא מנהלה המוזיקלי של הפילהרמונית הישראלית, מנצחה הראשי של הפילהרמונית של מינכן, וכן מנצח של כבוד של הפילהרמונית של רוטרדם. בעבר כיהן כמנצחה הראשי של הפילהרמונית של רוטרדם וכמנצח אורח ראשי של התזמורת הסימפונית של וינה.

הקשר ההדוק שלו עם הפילהרמונית הישראלית החל ב־2007, כשניגן עמה כסולן את הקונצ'רטו לפסנתר מאת צ'ייקובסקי תחת שרביטו של זובין מהטה, ונמשך ב־2010, כשמאסטרו מהטה הזמינו להצטרף לסיור התזמורת במזרח הרחוק כפסנתרן, כעוזר מנצח וכנגן קונטרבס. באוקטובר 2013, בעקבות זכייתו בתחרות היוקרתית לניצוח ע"ש גוסטב מהלר בבמברג, הוזמן בידי הפילהרמונית הישראלית לפתוח את עונת הקונצרטים 14־2013.

הופעותיו כמנצח אורח כוללות קונצרטים עם תזמורות מובילות, בהן התזמורת הפילהרמונית של וינה, הפילהרמונית של ברלין, תזמורת הגוונדהאוס, הפילהרמונית של מינכן, התזמורת הסימפונית של רדיו בוואריה, הסימפונית של לונדון, הפילהרמונית של לה סקאלה, הסימפונית של בוסטון, הסימפונית של שיקגו, תזמורת הקונצרטחבאו, תזמורת פילדלפיה, תזמורת פסטיבל בודפשט, תזמורת פריז ותזמורת פילהרמוניה. במרץ 2022 ניצח במינכן על קונצרט שהכנסותיו הוקדשו לסיוע לאוקראינה עם אן־סופי מוטר ושלוש התזמורות של העיר - התזמורת הממלכתית של בוואריה, התזמורת הסימפונית של רדיו בוואריה והפילהרמונית של מינכן.

להב שני נולד ב־1989 בתל אביב, החל ללמוד נגינה בפסנתר בגיל 6 אצל חנה שלגי והמשיך את לימודיו אצל פרופ' אריה ורדי בבית הספר הגבוה למוזיקה ע"ש בוכמן־מהטה באוניברסיטת תל אביב. הוא השלים את חוק לימודיו באקדמיה למוזיקה ע"ש הנס אייזלר בברלין, שם השתלם בניצוח אצל פרופ' כריסטיאן אוואלד ובפסנתר אצל פרופ' פביו בידיני. בשנות לימודיו בברלין נעזר בהדרכתו של דניאל בארנבוים.

כפסנתרן הוא הופיע כסולן תחת שרביטם של דניאל בארנבוים, זובין מהטה וג'נאנדראה נוזדה. הוא הופיע כמנצח וכפסנתרן סולן גם יחד עם תזמורות רבות, בהן הפילהרמונית של וינה, תזמורת פילהרמוניה, הפילהרמונית של לה סקאלה, תזמורת האופרה העירונית של ברלין, תזמורת הקונצרטחבאו והפילהרמונית הישראלית.

ללהב שני ניסיון לא מבוטל בנגינת מוזיקה קאמרית וברסיטלים. הוא משתתף בקביעות בפסטיבל ורבייה והופיע גם בפסטיבל אקס־אן־פרובנס ובפסטיבל הבינלאומי למוזיקה קאמרית בירושלים וברסיטלים עם מרתה ארגריץ'.

קיריל גרשטיין, פסנתרן

קיריל גרשטיין, יליד ברית המועצות לשעבר, הוא אזרח אמריקאי המתגורר בברלין. מורשתו התרבותית משלבת את מסורות העשייה המוזיקלית של רוסיה, אמריקה ומרכז אירופה. עם הופעות סולו וקונצ'רטי ברחבי אירופה, ארצות הברית, מזרח אסיה ואוסטרליה, הוא פיתח קשרים חמים עם תזמורות, מנצחים, נגנים, זמרים ומלחינים שהובילו אותו לגלות מנעד עצום של רפרטואר, ישן וחדש כאחד, מיוהאן סבסטיאן באך ועד תומס עדס.

קיריל גרשטיין מגלה חשיבות רבה בהוראת מוזיקה. הוא פרופסור לפסנתר בבית הספר הגבוה הנס אייזלר בברלין והוא חלק מסגל ההוראה באקדמיית קרונברג. הוא לימד גם באקדמיה של פסטיבל ורביה, באקדמית המוזיקה הקאמרית של אקס־אן־פרובנס, ובפסטיבל המוזיקה פרוסיה קוב.

קיריל גרשטיין נולד ב־1979 בוורונז', רוסיה. הוא למד באחד מבתי הספר למוזיקה לילדים מחוננים במדינה ולימד את עצמו לנגן ג'אז על ידי האזנה לאוסף התקליטים של הוריו. בגיל 14, בעקבות מפגש מקרי בסנט פטרסבורג עם אגדת הג'אז גארי ברטון, הוא הוזמן כצעיר התלמידים ללמוד במכללת ברקלי למוזיקה בבוסטון, שם למד פסנתר ג'אז במקביל ללימודי הנגינה הקלאסית. בגיל 16 הוא החליט להתמקד במוזיקה קלאסית והשלים תואר ראשון ושני עם סולומון מיקובסקי בבית הספר למוזיקה מנהטן בניו יורק, והשתלם אצל דמיטרי בשקירוב במדריד ואצל פרנץ רדוש בבודפשט.

קיריל גרשטיין זכה בפרס הראשון בתחרות ארתור רובינשטיין העשירית ובמענק אייברי פישר. במאי 2021 קיבל תואר דוקטור לשם כבוד מבית הספר למוזיקה מנהטן. בעונת הקונצרטים הנוכחית הוא אומן הבית בתזמורת הפילהרמונית של דרזדן ובתזמורת הרדיו של פרנקפורט.